

Διδάσκοντας: Παντελής Σκλιάς, Επίκουρος Καθηγητής

Εισαγωγικό σημείωμα

Κάθε χρόνο, περισσότερα από 7 δισεκατομμύρια δολάρια βοήθειας σε αναπτυσσόμενες χώρες διοχετεύονται μέσω διεθνών ΜΚΟ. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι ΜΚΟ παρείχαν στα μέσα της δεκαετίας του '90 το 13% του συνόλου της αναπτυξιακής βοήθειας, δηλαδή ένα ποσό πολύ μεγαλύτερο από αυτό που διαχειρίζεται το σύστημα των Ηνωμένων Εθνών (με την εξαίρεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας). Βέβαια, όλες οι διεθνείς ΜΚΟ δεν είναι αναλόγου μεγέθους και ισχύος. Παρόλο που οι ΜΚΟ στα αναπτυσσόμενα κράτη είναι αριθμητικά πολύ περισσότερες από τις αντίστοιχες των αναπτυγμένων, είναι οι τελευταίες αυτές που διαθέτουν το συντριπτικό ποσοστό των συνολικών πόρων. Αλλά η κατανομή των οικονομικών δυνατοτήτων δεν είναι μόνο άνιση σε επίπεδο Βορρά - Νότου. Στο εσωτερικό του ανεπτυγμένου Βορρά ο έλεγχος των πόρων είναι επίσης άνισος - με οκτώ μεγάλες «οικογένειες» ΜΚΟ να διαθέτουν περίπου το 50% των συνολικών πόρων της διεθνούς βοήθειας που διοχετεύεται μέσω της κοινωνίας των πολιτών. Αυτές οι «οργανώσεις-οικογένειες» είναι η CARE, η World Vision International, η Oxfam Federation, η Medecins Sans Frontieres, η Save the Children Federation, η Eurostep, η CIDSE (Cooperation internationale pour le developpement et la solidarite) και η APDOVE (Association of Protestant Development Organizations in Europe).

Η μεταβολή που έχει συντελεστεί στα τελευταία χρόνια στο ρόλο των μη κερδοσκοπικών οργανισμών στη διεθνή αναπτυξιακή συνεργασία είναι παραπάνω από δραματική. Μεγάλα ποσά ιδιωτών δωρητών διοχετεύονται πλέον μέσω ΜΚΟ. Διεθνείς οργανισμοί, όπως ο ΟΗΕ και η ΕΕ τις προωθούν και τις συμβουλεύονται. Κράτη διοχετεύουν ολοένα και μεγαλύτερα ποσοστά της διμερούς τους σε ή μέσω ΜΚΟ. Και η επιλογή αυτή δεν είναι καθόλου τυχαία. Οι ΜΚΟ διαθέτουν μια σειρά από συγκριτικά πλεονεκτήματα στην παροχή βοήθειας, όπως μικρότερο λειτουργικό κόστος αλλά και αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων για την καταπολέμηση της φτώχειας. Οι ΜΚΟ συχνά γνωρίζουν καλύτερα από κάθε άλλον για το ποιός έχει ανάγκη τη βοήθεια και μπορούν να τη χορηγήσουν χωρίς τη διαμεσολάβηση συχνά αναποτελεσματικών και διεφθαρμένων πολιτικών στις χώρες αποδέκτες. Οι ΜΚΟ κερδίζουν διαρκώς έδαφος στο διεθνές σύστημα, πολιτικό και οικονομικό, αλλάζοντας τη φύση των διακρατικών σχέσεων.

Οικονομία και ΜΚΟ στην Ελλάδα

Οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί (ΜΚΟ), συνιστούν, πλέον, και στη χώρα μας, ένα δυναμικό

και υπολογίσιμο μέρος της κοινωνικής οικονομίας. Σε κάθε περίπτωση, την τελευταία, τουλάχιστον πενταετία, μέσα από μια ιδιαίτερα δυναμική παρουσία και έντονη δραστηριοποίηση, αποτελούν αντικείμενο μελέτης και ανάλυσης. Είναι χαρακτηριστικό, ότι οι προδιαγραφόμενες πολιτικές απασχόλησης λαμβάνουν πολύ σοβαρά υπόψιν τους το ρόλο και τη σημασία των ΜΚΟ.

Συνοπτικά, οι παράμετροι που συνθέτουν ένα ιδιαίτερα στέρεο υπόβαθρο για τη σχέση ΜΚΟ-απασχόλησης είναι τα παρακάτω:

- Η ποσοτική αύξηση των ΜΚΟ. Στοιχεία και έρευνες έχουν καταγράψει 32.000 μη κυβερνητικούς φορείς στη χώρα μας. Χωρίς αυτή η ποσοτική διάσταση του φαινομένου να προσδιορίζει απαραίτητα την δυναμική του χώρου, σε κάθε περίπτωση προσδιορίζει ένα ενεργό φαινόμενο που δεν μπορεί να αγνοηθεί και δεν είναι αμελητέο.
- Η αύξηση των πόρων που διαχειρίζονται οι ελληνικές ΜΚΟ και η ανάπτυξη της αντίστοιχης οικονομίας. Συνολικά υπολογίζεται ότι οι ελληνικοί ΜΚΟ για τη διετία 2005-2006 διαθέτουν το χαρακτηριστικό της επιλεξιμότητας και έχουν τη δυνατότητα να διαχειρισθούν περίπου 220,000,000 ΕΥΡΩ. Με πρόχειρους υπολογισμούς οι διαθέσιμοι εγχώριοι κρατικοί πόροι για τη διετία 2005-2006[1] μόνο στην Ελλάδα ανέρχονται σε περίπου 170.000.000 ΕΥΡΩ (90.000.000 από την Πρωτοβουλία EQUAL, 30.000.000 από το Πρόγραμμα καταπολέμησης του αποκλεισμού και των συνοδευτικών υπηρεσιών, 10.000.000 από το INTERREG για την προώθηση της διασυννοριακής συνεργασίας, 12.000.000 από το ΥΠ.ΕΞ για τη χρηματοδότηση δράσεων ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στο τομέα της διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας και της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας σε αναπτυσσόμενες και υπο μετάβαση χώρες καθώς και , ενίσχυση θέσεων απασχόλησης από τον ΟΑΕΔ, ΟΤΑ, Περιφέρειες, Νομαρχίες). Επίσης, σε αυτό το ποσό θα πρέπει να προσθέσουμε την εξεύρεση πόρων από ΜΚΟ, αποτέλεσμα χορηγιών σε χρήμα καθώς και χορηγιών σε είδος όπως επίσης και άλλων πόρων που είναι σε θέση να κινητοποιήσουν οι ΜΚΟ (εθελοντές, χορηγοί επικοινωνίας, παραχώρηση χώρων, κ.ο.κ.). Γίνεται, λοιπόν, για πρώτη φορά αντιλητή η δυνατότητα που υπάρχει για τη στήριξη των δράσεων και των πρωτοβουλιών των ΜΚΟ στη χώρα μας.
- ο Επίσης, οι ελληνικές ΜΚΟ μπορούν να διεκδικήσουν, και το κάνουν, με σχετική, όμως, επιτυχία, πόρους, από την Ε.Ε. Πιο συγκεκριμένα, η Ε.Ε. χρηματοδοτεί το σύνολο των Ευρωπαϊκών ΜΚΟ με πόρους οι οποίοι σε ετήσια βάση ανέρχονται σε τουλάχιστον 400,000,000 ΕΥΡΩ. Ένα μικρό μέρος αυτών απορροφάται από τους αντίστοιχους ελληνικούς. Σίγουρα υπάρχει ακόμη πολύς δρόμος για την αξιοποίηση των πόρων της Ε.Ε. από τις ελληνικές ΜΚΟ. Και αυτός ο δρόμος συνδέεται άμεσα με τη δυνατότητα σχεδιασμού δράσεων σε αναπτυσσόμενες χώρες, την ανεύρεση ιδίων πόρων, το επίπεδο επαγγελματικής διαχείρισης αυτών κ.ο.κ. Σε κάθε περίπτωση, οι πόροι της Ε.Ε. καλύπτουν το σύνολο της καθημερινής μας δραστηριότητας (αναπτυξιακή συνεργασία, υγεία, παιδεία, περιβάλλον, πολιτισμός, κοινωνικές υπηρεσίες, κ.ο.κ.).
- Το εύρος των δράσεων των ΜΚΟ που καλύπτει το σύνολο της καθημερινότητάς μας (υγεία, πολιτισμός, περιβάλλον, κοινωνικές υπηρεσίες, αναπτυξιακή συνεργασία, παιδεία, κ.ο.κ.). Η δράση των ΜΚΟ είναι πολυτομεακή. Καλύπτει όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας και επηρεάζει τη ζωή χιλιάδων συνανθρώπων μας. Ως εκ τούτου, είναι περισσότερο από απαραίτητη η ανάγκη, τόσο για εξειδικευμένα στελέχη όσο και ανθρώπους που θα είναι σε θέση να ξεπεράσουν τα στενά όρια μιας τομεακής δράσης , επεκτείνοντας την εμβέλεια της δράσης ενός ΜΚΟ.
- Το ανθρώπινο δυναμικό στις ΜΚΟ και η αγορά εργασίας. Μπορούμε ενδεικτικά να

υπολογίσουμε ότι σε ΜΚΟ στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται[2]:

- ο 30,000 άνθρωποι με τη μορφή μελών Δ.Σ και μελών Γενικών Συνελεύσεων, Ομάδων Εργασίας, κ.ο.κ..
- ο 70,000 άνθρωποι με τη μορφή ενεργών μελών
- ο 8,000 επαγγελματικά στελέχη, ιδιαίτερα νέοι άνθρωποι, απόφοιτοι κοινωνικών επιστημών, τομείς δηλαδή στους οποίους παρατηρούνται ιδιαίτερα αυξημένα ποσοστά ανεργίας
- ο 12,000, κυρίως νέοι άνθρωποι, που ενεργοποιούνται ως εθελοντές σε ΜΚΟ και αντιλαμβάνονται αυτή τη δραστηριοποίηση ως προθάλαμο για την αγορά εργασίας.
- ο 15,000 θέσεις εργασίας που δημιουργούνται και συντηρούνται μέσα από το κύκλο εργασιών που πραγματοποιούν οι ΜΚΟ.
- Οι επωφελούμενοι των ΜΚΟ. 100,000 άνθρωποι πρόκειται να επωφεληθούν στην Ελλάδα τη διετία 2005-2006. Αποτέλεσμα της δράσης των ΜΚΟ είναι ένας μεγάλος αριθμός επωφελουμένων, ιδιαίτερα άνθρωποι που ανήκουν στις λιγότερο ευνοημένες κοινωνικές ομάδες: ΑΜΕΑ, Παλλινოსτούντες, Τσιγγάνοι, Ανεργοί, Νέοι, Γυναίκες αλλά και ο ευρύτερος πληθυσμός.

Τα παραπάνω στοιχεία, αν και ενδεικτικά, προσδίδουν την ποσοτική και ποιοτική διάσταση της σημασίας και του ρόλου των ΜΚΟ στην Ελλάδα στο τομέα της κοινωνικής οικονομίας.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- η κατανόηση του ρόλου και της σημασίας των ΜΚΟ στην ελληνική και την παγκόσμια οικονομία
- η μελέτη και η γνώση των συστημάτων διαχείρισης και διοίκησης ΜΚΟ
- η μελέτη των τεχνικών συλλογής πόρων (fund raising) σε ΜΚΟ
- η ανάλυση συγκεκριμένων περιπτώσεων (case studies) ΜΚΟ στην Ελλάδα και το εξωτερικό

Θεματικές που πρόκειται να αναπτυχθούν

1. Η σημασία και ο ρόλος των Μη Κερδοσκοπικών Οργανισμών στη διαμόρφωση της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα και το εξωτερικό: Ποιοτικά και Ποσοτικά χαρακτηριστικά
2. Η Οικονομία του Μη Κερδοσκοπικού τομέα στην Ελλάδα: Ποιοτικά χαρακτηριστικά και Ποσοτικά δεδομένα
3. Το θεσμικό πλαίσιο δράσης και διαχείρισης των Μη Κερδοσκοπικών οργανισμών στην Ελλάδα και το εξωτερικό
4. Τα θεματικά πεδία δράσεων ελληνικών ΜΚΟ στην Ελλάδα και το εξωτερικό
5. Οι πηγές χρηματοδότησης των Μη Κερδοσκοπικών Οργανισμών στην Ελλάδα και των Εξωτερικό
6. Συστήματα και τεχνικές Διοίκησης και χρηματοοικονομικής διαχείρισης Μη Κερδοσκοπικών Οργανισμών
7. Αξιολόγηση δράσεων ΜΚΟ
8. Η ανάπτυξη Συμπράξεων ανάμεσα στον Δημόσιο και τον Ιδιωτικό Τομέα (ΣΔΙΤ) με έμφαση στην περίπτωση της κοινωνικής οικονομίας και τις Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις

9. Περιπτωσιολογική μελέτη - παρουσίαση εργασίας
10. Περιπτωσιολογική μελέτη - παρουσίαση εργασίας
11. Περιπτωσιολογική μελέτη - παρουσίαση εργασίας
12. Επανάληψη - Συμπεράσματα - Αξιολόγηση

Διαδικασία Αξιολόγησης

Η αξιολόγηση των φοιτητών θα πραγματοποιηθεί:

1. με γραπτές εξετάσεις στο τέλος του μαθήματος (50%)
2. με ανάπτυξη εργασιών και την παρουσίαση τους (50%)

Εγχειρίδιο μελέτης

Η απουσία ενός εγχειριδίου που να καλύπτει το σύνολο των παραπάνω θεματικών, από την αγορά μας οδηγεί στη χρήση πολλαπλών πηγών (άρθρα, δικτυακοί τόποι, ξενόγλωσση βιβλιογραφία). Για το λόγο αυτό αναβαθμίζεται η σημασία της συμμετοχής σε ομάδες που θα αναπτύξουν και θα παρουσιάσουν εργασίες.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Παντελής Σκλιός, Οι Μ.Κ.Ο. σε ένα νέο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον: προκλήσεις και προοπτικές, Αειφορία και Περιβάλλον, Ευρωπαϊκό Κέντρο Περιβαλλοντικής Έρευνας και Κατάρτισης Παντείου Πανεπιστημίου, Λιβαδειά - Θήβα, 15-18/10/2003. Δημοσιεύθηκε στο Γρηγόρης Ι. Τσάλτας και Κωνσταντίνος
- Κατσιμπάρδης (επιμέλεια), Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Προοπτική, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα, 2004.
- Παντελής Σκλιός, Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που Δραστηριοποιούνται στο τομέα της Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας, Φιλελεύθερη Έμφαση, Ιανουάριος - Φεβρουάριος, Ινστιτούτο Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής, Μάρτιος 2004
- Παντελής Σκλιός, Αστέρης Χουλιάρας, Η Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα, 2002
- Παντελής Σκλιός, The new international economic relations and international trade regime: the cases of Ecuador and the Commonwealth of Dominica (το Νέο Καθεστώς στις Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις και το Διεθνές Εμπόριο: Οι περιπτώσεις του Ισημερινού και της Κοινοπολιτείας της Δομίνικα), Τετράδιο Εργασίας Νο.5, Ελληνικό Κέντρο Πολιτικών Ερευνών, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 2000 (Ιούνιος 2000)
- Παντελής Σκλιός, Non-Governmental Development Organisations and the international political economy of development with special reference to the European Union's Development Policy (Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί και η Διεθνής Πολιτική Οικονομία με Ειδική Αναφορά στην Αναπτυξιακή Πολιτική της Ε.Ε.), Εκδόσεις Nubis, Αθήνα, 1999.
- Παντελής Σκλιός, Οι θεωρητικές προσεγγίσεις στις διεθνείς σχέσεις και την πολιτική

επιστήμη και οι Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί, Τετράδιο Εργασίας, Ελληνικό Κέντρο Πολιτικών Ερευνών, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 1998

- Περιοδικό, «Κοινωνία Πολιτών», Ένωση Πολιτών για την Παρέμβαση, Αθήνα, www.paremvassi.gr
- Joan M. Hummel, Starting and Running a Nonprofit Organization, University of Minnesota Press, 2nd edition 1996.
- Peter F. Drucker, Managing the Non-Profit Organization: Principles and Practices, Collins, 1992.
- James Cutt, Accountability and Effectiveness Evaluation in Non-Profit Organizations (Routledge Studies in the Management of Voluntary and Non-Profit Organizations, Volume 2), Routledge, 2000.
- David Lewis, Management of Non-Governmental Development Organizations: An Introduction (Routledge Studies in the Management of Voluntary and Non-Profit Organizations), Routledge, 2001.
- Roger Courtney, Strategic Management for Non-Profit Organizations (Routledge Studies in the Management of Voluntary and Non-Profit Organizations), Routledge, 2002.
- Jennifer Bean and Lascelles Hussey, Project Management for Non Profit Organizations: Ensuring Projects Deliver Their Objectives in Time and on Budget, Hb Publications, 2006.

Δικτυακοί τόποι (ενδεικτικά)

- www.anthropos.gr
- www.mfa.gr
- www.dsdnet.com
- www.ear.eu.int
- www.njnonprofits.org
- <http://www.unetek.com/non-profit.html>
- <http://www.sunergi.com/notforprofit.htm>
- www.europers.gr
- www.concordeurope.org
- www.eurostep.org
- www.undp.org
- http://europa.eu.int/comm/europeaid/index_en.htm
- http://www.medregio.org/ngos/ngos_index_gb.html
- www.humanet.gr
- www.ngofederation.gr
- www.ngo-dev.gr
- www.oneearth.gr
- www.volunteers.neagenia.gr
- <http://www.disabled.gr/lib/el/responsibility/axiologisi.html>
- http://www.mpa.gr/specials/hellenic_aid_tsunami/mko.htm
- www.paremvassi.gr
- www.ypakp.gr
- www.equal-greece.gr
- www.cecl.gr

Δικτυακοί τόποι με αντίστοιχα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών

- <http://ponpo.som.yale.edu/publ.html>
- <http://www.philanthropy.iupui.edu/degree.htm>
- <http://www.inom.org/ed/index.html>
- <http://www.lse.ac.uk/collections/CCS/study/Default.htm>
- <http://www.kellogg.northwestern.edu/academic/seek/index.htm>
- <http://www.sit.edu/>
- <http://www.cwru.edu/mandelcenter/grad/>

[1] Αναφέρομαι σε προκηρύξεις που έχουν ήδη δημοσιευθεί και σε πόρους για τους οποίους οι ΜΚΟ είναι επιλέξιμοι φορείς. Αυτό δεν σημαίνει ότι το σύνολο των πόρων τελικά διαχειρίζονται ΜΚΟ, αλλά, τελικά, ένα μέρος αυτών.

[2] Οι αριθμοί που ακολουθούν είναι ενδεικτικοί και στηρίζονται σε αναγωγές από δεδομένα που έχουν κατά καιρούς αναφερθεί και καταγραφεί.